

INTERDYSCYPLINARNOŚĆ, WIELOKULTUROWOŚĆ,
LINGWOKULTUROLOGIA A KOMUNIKACJA W JĘZYKU OBCYM

INTERDISCIPLINARITY, MULTICULTURALISM, CULTURAL
LINGUISTICS AND COMMUNICATION IN A FOREIGN LANGUAGE

TADEUSZ PACHOLCZYK

ABSTRACT. Interdisciplinarity is one of the contemporary lines of research in what are broadly understood as humanistic disciplines (although not only in these ones). It is reflected, among other things, in the megatrends of the 21st century, one of the most significant of which is the drive towards the transition from mono- to multiculturalism. Against such a background the contemporary issues of cultural linguistics and communication are outlined.

The main thesis of the paper is that intercultural foreign communication is not a simple transfer of the knowledge of a new culture, but it consists in developing abilities to understand it, to combat prejudice and negative stereotypes with reference to one's own culture, as well as to the foreign one which is being acquired.

Keywords: interdisciplinarity, multiculturalism, communication, cultural linguistics, stereotypes

Tadeusz Pacholczyk, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań
– Polska.

Sama koncepcja i struktura rozważanej w niniejszym artykule problematyki wymaga kilku słów wprowadzenia.

Szerokie spektrum wstępu jest podyktowane tym, żeby z jednej strony – wskazać na niektóre aspekty globalizacji w różnych dziedzinach życia oraz rolę **badźń naukowych o charakterze interdyscyplinarnym** na tle megatrendów rozwoju cywilizacji; z drugiej zaś, żeby na tym szerszym tle przeanalizować, często przewartościować utarte schematy dotyczące **lingwokulturologii** oraz roli i miejsca języka obcego w **komunikacji międzykulturowej**. To ostatnie zagadnienie będzie przedmiotem dalszych, bardziej szczegółowych rozważań autora w drugiej części danej publikacji.

Burzliwy wiek XXI, stwarzający przed współczesną cywilizacją nowe wyzwania i jednocześnie bardzo poważne zagrożenia wynikające z niebezpieczeństwa upadku tej cywilizacji czy raczej jej unicestwienia, stawia przed nauką nowe, coraz poważniejsze, dotychczas nieznanne problemy.

Autor niniejszego wywodu wysuwa tezę, iż **badania interdyscyplinarne** (nie negując znaczenia badań rozumianych jako wąskospecjalistyczne), przy wsparciu, i to bardzo istotnym, sfer biznesu i zdroworozsądkowej ekonomii (rzadziej polityki) w skali makro i mikro, mogą wspomniane wcześniej zagrożenia i niebezpieczeństwa w jakimś stopniu zniwelować, a w dłuższej perspektywie wyeliminować. To ostatnie zadanie wydaje się jednak przekraczać realne możliwości dzisiejszego świata.

Modernizacja współczesnej rzeczywistości jest potrzebą chwili. Charakteryzuje się ona, co akcentowane jest w niektórych środowiskach intelektualnych, licznymi transformacjami (przełom XX i XXI wieku) w różnych, często bardzo złożonych dziedzinach życia. W tymże kontekście, w przekonaniu autora tych rozważań (chyba nie tylko jego), bardzo istotne miejsce winny zajmować wspomniane na wstępie **badania naukowe o charakterze interdyscyplinarnym**.

Głębsza analiza głównych kierunków tych badań skłania do refleksji, że ich zasadniczy cel sprowadza się do określenia perspektyw XXI wieku. Z kolei ich cechą charakterystyczną, niejako nadrzędną w stosunku do wąsko rozumianej specjalizacji, jest **dążenie do globalizacji** różnych dziedzin życia, co znajduje swój wyraz w **interdyscyplinarności**. W odniesieniu do globalizacji można wyrazić pogląd, że znajduje ona swoje realne odzwierciedlenie w **megatendencjach (megatrendach)** rozwoju cywilizacji. W istocie rzeczy, na tej podstawie rozpatruje się ją (globalizację) jako pożądane, czy też raczej perspektywiczne, kierunki szeroko rozumianej współczesności, które winny ludzkości zapewnić postęp, a w ostateczności istnienie [Naisbitt 1984]. Przecież nie od dzisiaj wiadomo, że jakkolwiek postęp technologiczny czy też technokratyczny (takie podejście też można odnotować)* bez zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego na naszym globie jest faktycznie niemożliwy. W tym kontekście warto odnotować główne tezy referatu wybitnego polskiego intelektualisty Andrzeja Białasa pt. *Dwie kultury* [Białas 2017]. Autor podkreślił, że dwie kultury interpretuje jako: **kulturę** wyrosłą na gruncie **nauk przyrodniczych** i szeroko rozumiana **kulturę humanistyczną** – z dominacją tej ostatniej.

W nawiązaniu do wcześniej wyrażonej myśli o **interdyscyplinarności** i **megatrendach** rozwoju cywilizacji celowe wydaje się określenie niektórych podstawowych **megatendencji** w tym zakresie.

Wśród wielu z nich najistotniejsze miejsce zajmują:

- wizja ekologiczna – życie w harmonii z przyrodą;
- przewidywanie sprawiedliwego, demokratycznego społeczeństwa w skali makro i mikro (mikro – nawet na poziomie tzw. „małej ojczyzny”);

* Postęp technokratyczny posiada najczęściej zabarwienie pejoratywne.

- dążenie do partnerstwa między różnymi etnosami na zasadzie wzajemnego poszanowania (w idealnym wymiarze);
- wizja – od ekonomiki wojny do ekonomiki pokoju (również – w idealnym kontekście);
- tendencja – bogaci dla świata nędzy (np.: liczne encykliki papieża Franciszka I w tym zakresie i cała jego droga życiowa i działalność);
- dążenie do przejścia od mono- do wielokulturowości [np. Dalin, Rust 1996].

Prekursorów – autorów tego typu megatrendów określa się często jako wizjonerów XXI wieku. Sformułowane wyżej megatendencje mają fundamentalne znaczenie dla wielu dyscyplin naukowych, wytyczają one bowiem nowe kierunki badań, a z już istniejących wiele wymaga przewartościowania dla perspektywicznych potrzeb XXI wieku.

Zarysowane wyżej problemy miały na celu zaakcentowanie potrzeby **interdyscyplinarności i wielokulturowości** w badaniach naukowych.

Na tym tle przedstawione będą w zarysie współczesne zagadnienia **lingwokulturologii i komunikacji międzykulturowej**. Trzeba podkreślić, że subdyscypliny te mieszczą się w jakimś stopniu w ramach szeroko rozumianej lingwistyki stosowanej. W ujęciu naukowym mają one stosunkowo skromną tradycję. Ich geneza sięga bowiem zaledwie lat 80. XX wieku. Względędy przede wszystkim pragmatyczne zadecydowały o podjęciu badań w tym zakresie [por. np. Litters 1995: 22].

Lingwokulturologia stanowi kompleksową dziedzinę naukową zbieżną z językoznawstwem. Jej naukowe uzasadnienie (w tym przede wszystkim w lingwistyce stosowanej) wymaga, w pierwszej kolejności, pewnej konkretyzacji przedmiotu badań w relacji **kulturologia i językoznawstwo** w kontekście ich wzajemnych powiązań i uwarunkowań.

Kulturologia bada świadomość człowieka w stosunku do jego sfer dotyczących bytu socjalnego, jak i potrzeb duchowych (np.: do społeczeństwa, historii, sztuki), a władanie językiem pozwala na rekonstruowanie jego światopoglądu i **mentalności**.

Trzeba podkreślić, że mentalności nie sposób nauczyć. Można ją tylko przyswoić, opanowując dany język z całą złożonością, tkwiącą w nim conceptualnością świata oraz swojego rodzaju kodami kultury. Kody te winny cechować się różnicowaniem i kwalifikowaniem określonych postaw, które przejawiają się, między innymi, w werbalnych formach zachowania. Z tego też względu dla badań w zakresie mentalności istotną rolę odgrywają: historia konceptów (jednostek leksykalnych – etymologia), historia pojęć, konfesji, idei, postaw etc. Należy dodać, że mniejszą rolę w kształtowaniu mentalności odgrywa historia dziejów rozumianych tradycyjnie. Ma ona jednak duże znaczenie w dociekaniu genezy tych dziejów i kształtowaniu określonych, często pożądaných, postaw.

Mentalność jako koncept kulturologiczny i lingwokulturologiczny można rozpatrywać w dwóch płaszczyznach: *sensu stricte* naukowej z wykorzystaniem danych etnosocjologii i etnopsychologii oraz, umownie rzecz biorąc, „mitologicznej”. W tym drugim przypadku chodzi, między innymi, na przykład, w odniesieniu do mentalności rosyjskiego etnosu o tzw. szeroko otwartą duszę rosyjską czy też o szczególną drogę historyczną Rosji itp. Wynika to w jakimś stopniu z określonej przynależności kulturowej i geograficznej Rosjan do wielkiej rodziny słowiańskiej, jednakże ze swoją specyfiką (o której będzie jeszcze mowa przy charakterystyce specyficznych uwarunkowań *intercultural communication*).

Warto podkreślić, że powyższe zagadnienia można obserwować w szeroko rozumianej przestrzeni historycznej.

Koncept **mentalność** (z uwzględnieniem światopoglądu) występuje w języku w postaci mentalnych modeli językowego obrazu świata. W takim rozumieniu język i kultura znajdują się w swojego rodzaju dialogu, współdziałaniu. Język w danym kontekście można rozpatrywać jako pewnego rodzaju mechanizm, który sprzyja translacji kultury. W oparciu o powyższe można założyć, że rzeczywistą bazę informacji stanowią teksty. Potwierdzeniem tego może być następująca myśl, sformułowana swego czasu przez G. W. Kołszańskiego [Колшанский 1990: 75]:

[...] jeśli mówić o obrazie świata, który znajduje swoje odbicie w świadomości ludzkiej i jest utrwalony w języku, to w stosunku do języka ten obraz może być ukształtowany tylko przy całościowym uwzględnieniu kompletnego, powiedzmy, tekstu, tj. tekstu stworzonego przez całe społeczeństwo” (tłum. własne – T. P.).

Częścią składową szeroko rozumianej **lingwokulturologii** są w zasadzie **dwie rodzaje kompetencji: lingwokulturologiczna i interkulturowa**. Tę pierwszą najczęściej interpretuje się jako sumę wiedzy, którą może posiadać recypient lub producent mowy w odniesieniu do całego systemu wartości znajdującego się w języku [np. Воробьев 1997: 112]. U podstaw wyżej określonych kompetencji leżą podstawowe prawidłowości ogólnej **kompetencji komunikacyjnej**.

W kontekście ogólnym kompetencję komunikacyjną rozpatruje się jako zdolność do wyboru i realizacji programów komunikacji mownej i zachowania na **całym tle kulturowego kontekstu kraju opanowywanego języka**. Z kolei sama zawartość treściowa kompetencji komunikacyjnej, która winna odzwierciedlać istotę komunikacji z punktu widzenia lingwistycznego, psychologicznego czy też glottodydaktycznego, stanowi jedność wszystkich jej komponentów składowych. Komponenty te składają się na określone sytuacje komunikacyjne i w znaczący sposób rzutują na treści nauczania. Do nich można zaliczyć:

- socjalne i komunikacyjne role;
- miejsca, w których dokonuje się komunikacja;

- tematy i plany ich realizacji;
- funkcje języka i intencje wypowiedzi.

Uogólniając różne aspekty użycia języka, można stwierdzić, że właśnie kompetencja komunikacyjna adekwatnie odzwierciedla obraz komunikacji obcojęzycznej z punktu widzenia jednostki, jej miejsca i roli w grupie społecznej, szerzej – w danej wspólnocie językowej (etnosie).

W kompetencji komunikacyjnej można wydzielić następujące elementy:

- lingwistyczny,
- socjolingwistyczny,
- dyskursywny,
- socjokulturowy,
- socjalny,
- strategiczny,
- lingwokulturologiczny,
- interkulturowy

[patrz szerzej: *Пороговой уровень...* 1996].

W przypadku **kompetencji lingwokulturologicznej** trzeba podkreślić, że

...kultura stanowi nie prosty zbiór produktów działalności ludzkiej, artefaktów. Kultura stanowi świat sensów, które człowiek wkłada w swoje wytwory i czynności... Człowiek żyje nie tylko w materialnym świecie rzeczy – on żyje w duchowym świecie sensów [Кармин 1997: 25, 28] (tłum. własne – T. P.).

W tym sensie można powiedzieć, że

...sfera wiedzy związana z pojmowanymi sensami i wartościami, zawartymi w oddzielnych fenomenach kultury składa się na **kompetencję lingwokulturologiczną** [Woźniewicz 2000: 19].

Pod pojęciem **kompetencji interkulturowej** z kolei rozumie się uświadomienie różnic i podobieństw o charakterze międzykulturowym, które istnieją między kulturą rodzimą a obcą etnicznie. Występują one w jednostkach leksykalno-semantycznych języków – ojczystego i obcego.

Ogólnie wiadomo, że podstawy naukowe komunikacji międzykulturowej określają różne dyscypliny. Warto jednak odnotować, że właśnie wskutek tego szereg pojęć interpretuje się niejednoznacznie.

Za pojęcie nadrzędne w stosunku do innych, o których będzie mowa w trakcie dalszych rozważań, można uważać **konceptosferę**. Jest to pojęcie nie tylko wciąż aktualne, ale przede wszystkim perspektywiczne, szczególnie w kontekście badań interdyscyplinarnych nad językiem i kulturą.

Za twórcę pojęcia **konceptosfera** uznaje się rosyjskiego językoznawcę Dmitrija S. Lichaczowa, który pod koniec lat. 90. ubiegłego stulecia rozpoczął badania na ten temat [np. Лихачев 1985: 168–202]. Na gruncie polskim termin ten rozpowszechnił pod koniec XX wieku Albert Bartoszewicz. Kon-

ceptosfera to system pojęć (konceptów) najściślej związanych z mentalnością i kulturą. Według współczesnych badań każdy dyskurs kształtuje się wokół jakiegoś konceptu. Z tego też powodu aktualnym staje się problem konceptualizacji dyskursów różnego typu – publicystycznego, związanego ze sztuką i szeroko rozumianą kulturą, naukowego, czy też związanego z etykietą, np. mowną i różnorodnymi formami zachowania.

W trakcie dalszych rozważań zostanie przedstawiona autorska interpretacja niektórych pojęć w zakresie komunikacji interkulturowej, w stosunku do których za nadrzędną, jak już podkreślałem wcześniej, można uznać **ceptosferę**.

Do takich pojęć należy, między innymi, **transformacja międzykulturowa** [Kim, Ruben 1988: 291–321; Леонтович 2007]. Może ona przejawiać się jako transformacja kultur, jak również poziomów kompetencji, tj. językowej, kulturowej i komunikacyjnej.

Do pojęć, które traktuje się w sposób niejednoznaczny należą też, między innymi, **standard kulturowy** i **koncept kulturowy**.

W tym pierwszym przypadku pod pojęciem **standard kulturowy** rozumie się najczęściej operacyjno-treściową jednostkę pamięci, tzw. **lingua mentalis**, która występuje w całościowym obrazie świata, a za jej egzemplifikację można uznać to, co dokonuje się w psychice człowieka [zob.: *Крамкиий словарь...* 1996: 90]. W oparciu o osiągnięcia lingwistyki kognitywnej można wyróżnić: **koncepty kognitywne**, które w sensie mentalnym mają swoją indywidualno-osobowościową specyfikę, i **koncepty kulturowe**, które charakterystyczne są dla zbiorowości jako etnosu.

Dla teorii **intercultural communication** te ostatnie mają szczególne znaczenie, bowiem to one określają zachowanie werbalne danej osoby i **kulturowe standardy**. Stanowi to pewien mentalny system, który opiera się na normach charakterystycznych dla danej kultury. Jest to podstawowe kryterium dla orientacji jednostki w otaczającym ją świecie. Na podstawie praktyki wynikającej z funkcjonowania komunikacji międzykulturowej można wyrazić podgląd, że większość ludzi różnych etnosów w mniejszym lub większym stopniu percypuje ojczysty standard kulturowy nie tylko jako prawidłowy, ale również jako jedyny możliwy. Takie podejście określa się mianem **etnocentryzmu**, dla którego charakterystyczne są:

1. kultura ojczysta odbierana jako coś samo przez się oczywistego;
2. kultura ojczysta odbierana jako jawnie dominująca w stosunku do innych kultur.

Na tej podstawie stwierdza się często, że etnocentryzm jest związany z poczuciem własnej kulturowej wyższości.

Uogólniając rozważania nad etnocentryzmem, należy zaznaczyć, że najczęściej jest on definiowany jako skłonność do preferowania wartości rodzi-
mej kultury i traktowania jej prawidłowości jako naturalnych i, szczególnie

trzeba podkreślić – jedynie możliwych. Etnocentryzm jest przeciwstawiany **relatywizmowi kulturowemu**, który polega na uznaniu względności każdej kultury i analizowaniu każdego elementu obcej kultury jedynie w kontekście funkcji, jaką pełni on w kulturze rodzimej.

Warto w tym miejscu podkreślić, że etnocentryzm leży u podstaw wielu doktryn ideologicznych o charakterze skrajnie narodowościowym. On sam przejawia się w tworzeniu, między innymi, negatywnych stereotypów w odbiorze kultur innych niż rodzima. Stereotypy te w kształceniu i wychowaniu należy przewycięzać.

Do pojęć określających podstawy naukowe komunikacji interkulturowej można oprócz tego zaliczyć, na przykład: **szok przejściowy, szok kulturowy, kształcenie multikulturowe, styl kulturowy, stereotyp narodowościowo-kulturowy, lingwokulturowe, logoepistema, sapientema, lingwosapientema, taktyki mowne w zachowaniu, ponadnarodowa tożsamość kulturowa** lub **ponadnarodowościowy europeizm**. Niektóre z nich były przedmiotem mojej analizy w poprzednich publikacjach [np.: Pacholczyk 2003; tegoż 2009]. Niemniej jednak wymagają one wciąż głębszej refleksji i eksploracji naukowej.

W sposób szczególny odbywa się komunikacja międzykulturowa we współdziałaniu różniących się kultur, najczęściej oddalonych geograficznie*. Wtedy przenikanie przestrzennych sensów komunikatów jest utrudnione, bowiem w szczególnie wyrazisty sposób zarysowują się pojęcia „swojej” i „obcej” sfery poznania. Wyrazistość ta daje się zauważyć w widoczny sposób w akcie komunikacji między partnerami.

Jednakże pomimo tego, że w relacji etnosów Polski i Rosji nie występuje oddalenie geograficzne kultur, to komunikacja międzykulturowa w tym zakresie ma swoją specyfikę.

Koncentrując uwagę na specyficznych czynnikach, warunkujących dialog międzykulturowy, jako integralnej części w kształtowaniu ponadnarodowościowego europeizmu, niektórzy badacze [np. Woźniewicz 2002: 122–123] do tych czynników zaliczają:

- ...traumatyczne aspekty pamięci historycznej wpływające na mentalne nastawienia i stosunki kulturowe mogą być neutralizowane na drodze wzajemnego i wytrwałego dążenia do ukazania prawdy o przeszłości; obustronne ukazanie prawdy pozwoli przewyciężyć efekt *katharsis* i rozszerzyć drogę do dialogu międzykulturowego;
- pamięć o wydarzeniach historycznych nie powinna być intencjonalnie demonstrowana i wykorzystywana w formie świadczącej o braku poszanowania drugiego narodu; pamięć o przeszłości powinna służyć konstruktywnemu podejściu do przyszłości i pojednania;

* Czynniki geograficzne jednakże nie jest w tym sensie jedynym wyznacznikiem – wystarczy porównać kulturę Półwyspu Iberyjskiego z iberoamerykańską.

- kształtowanie w sferze mentalnej wzajemnego pozytywnego obrazu na drodze bezstronnego (bez uprzedzeń) przedstawienia obiektywnej wiedzy o swoich krajach i społeczeństwach, o uwarunkowaniach ich losów oraz o bieżących problemach życiowych;
- wypieranie obiegowych, negatywnych narodowościowych heterostereotypów na drodze wzajemnego zbliżenia, poznawania prawdy o sobie i kształtowanie nastawień asertywnych oraz tolerancyjności do różnorodności (tłum. własne – T. P.).

Warto dodać, że czynniki te mogą często w istotny sposób wpływać na określoną motywację do nauki języka rosyjskiego w polskim środowisku językowym, a co za tym idzie na niską efektywność tego przedmiotu w polskim systemie edukacji narodowej.

Czynniki specyficzne, o których była mowa wyżej, w stosunku do innego, nawet słowiańskiego **etnosu** (np.: Serbii lub Słowacji), faktycznie mogą nie mieć żadnego znaczenia. Należy w tym miejscu podkreślić, że, na przykład, w jednoczącej się Europie, czynniki określane przeze mnie jako specyficzne mogą mieć charakter oczywisty, czy też powinny mieć taki charakter.

Wśród czynników determinujących **komunikację międzykulturową** można wyróżnić: ogólne, bazowe, narodowościowo-kulturowe i specyficzne.

Dwie pierwsze grupy były przedmiotem szczegółowej analizy w wcześniejszych publikacjach autora niniejszych rozważań [Pacholczyk 2006; tegoż 2007]. Z tego też względu ograniczę się tylko do ich wymienienia. Do czynników ogólnych należą: kognitywne, psychologiczne (kształtujące osobowość), dydaktyczno-socjokulturowe i pedagogiczne (wychowawcze). Z kolei do czynników bazowych można zaliczyć kompetencję lingwokulturową i interkulturową.

Swojego rodzaju egzemplifikacji w odniesieniu do tych ostatnich, czyli specyficznych, dokonano wcześniej na przykładzie etnosów Polski i Rosji.

Spośród wymienionych wyżej czynników, które determinują **komunikację międzykulturową**, oddzielnego komentarza i bliższej charakterystyki wymagają **czynniki narodowościowo-kulturowe**. Odnoszą się one do konkretnego etnosu. Wśród nich wyróżnia się:

1. czynniki związane z tradycją kulturową i skorelowane z:
 - a) aprobowanymi i nieaprobowanymi w danej wspólnocie językowej typami i odmianami komunikacji mownej;
 - b) kształtowaniem stereotypowych sytuacji komunikacyjnych, należą do określonego zbioru kultury narodowościowej danego **etnosu**;
 - c) etykietą uniwersalnych aktów komunikacji;
 - d) socjalno-symbolicznymi osobowościami komunikacji w ramach danego **etnosu**;
2. czynniki związane z socjalnymi funkcjami i skorelowane z subjęzykowymi oraz stylistycznymi osobowościami, a także formami etykiety mownej;

3. czynniki związane z etnopsychologią, w wąskim sensie, tj. osobliwościami przebiegu i upośrednienia procesów psychicznych w różnych rodzajach działalności, które, skorelowane z psycholingwistyczną organizacją działalności mownej, znajdują swoje odbicie w nomenklaturze, funkcjach i osobliwościach przebiegu zjawisk proksemicznych, paralingwistycznych i związanych z *body language* (mową ciała);

4. czynniki związane z występowaniem w teaurusie danej społeczności tych lub innych specyficznych reakcji, pojęć itp., które znajdują swoje odbicie w systemie tradycyjnych obrazów, porównań, symbolicznym użyciu określonych denotatów, a także w systemie środków *body language*;

5. czynniki narodowościowo-kulturowe określane są przez specyfikę danej wspólnoty językowej i znajdują się w:

- systemie stereotypów;
- systemie obrazów, porównań;
- strukturze tekstów;
- formach etykiety;
- subjęzykach i stylistyce funkcjonalnej;
- psycholingwistycznej organizacji zarówno działalności mownej, jak i innej działalności;
- systemie środków *body language* [Национально-культурная специфика... 1977: 9–10].

Wśród problemów związanych z *intercultural communication* istotne miejsce zajmują funkcje tej komunikacji. Można wyróżnić następujące:

1. funkcję komunikacyjną, która zapewnia przekaz wiedzy, informacji, zarówno w ramach jednego etnosu (przy pomocy danego języka), jak i w procesie **komunikacji międzykulturowej**;

2. funkcję aksjologiczną, która może zbliżać **etnosy** w rezultacie uznania wartości, na przykład chrześcijańskich, jak również przeciwstawiać etnosy i grupy **etnosów** przy wzajemnej nieakceptacji kultur i ich produktów wyrażonych, między innymi, w formie werbalnej;

3. funkcję regulującą (normatywną); realizacja tej funkcji pozwala utrzymywać równowagę socjalną, a jej nieprzestrzeganie prowadzi do antydialogu kultur, jak również do otwartych konfliktów, szczególnie ważna jest funkcja rozgraniczenia integracji socjalno-narodowościowej i innych wspólnot ludzkich, która pozwala na identyfikowanie większej lub mniejszej wspólnoty ludzkiej, w tym również według ich narodowościowej mentalności;

4. występowanie języka prowadzi do kształtowania tzw. narodowościowo-językowego obrazu świata; istota tej funkcji sprowadza się do tego, że pozwala człowiekowi przyswajać osiągnięcia kultury światowej (wyrażone w języku czy też w kilku językach) przy zachowaniu swojej indywidualności, zapewnia równowagę indywidualności i zbiorowości; inaczej mówiąc, dzięki tej funkcji człowiek może stać się osobowością językową.

Przedstawione w niniejszej publikacji zagadnienia pozwalają na sformułowanie szeregu wniosków:

– różnorodność terminologiczna z zakresu wielu dyscyplin, takich jak: etnologia, etnopsychologia, językoznawstwo, kulturologia, psychologia, psycholingwistyka etc., stwarza obiektywne trudności w prowadzeniu racjonalnych badań w zakresie komunikacji międzykulturowej, zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i empirycznym;

– w oparciu o powyższe konstatacje istnieją przesłanki ku temu, żeby opracować specjalistyczny słownik z zakresu komunikacji interkulturowej;

– autor powyższych rozważań za wyjściową przesłankę do badań nad obcojęzyczną komunikacją interkulturową uważa to, że komunikacja nie jest prostym przekazem sumy wiedzy o nowej kulturze, lecz ukształtowaniem zdolności do jej rozumienia, do neutralizacji określonych uprzedzeń i negatywnych stereotypów, w odniesieniu do swojej rodzimej kultury, jak i przyswajanej obcojęzycznej kultury;

– powyższa przesłanka inspiruje do sformułowania licznych wniosków *sensu stricto* glottodydaktycznych i przeprowadzenia badań empirycznych, są to jednak problemy na oddzielne opracowanie.

Bibliografia

- B i a ł a s A. 2017. *Dwie kultury* – wykład Prezesa Polskiej Akademii Umiejętności prof. Andrzeja Białasa wygłoszony na uroczystym Walnym Zebraniu Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań 13 lutego 2017 r.
- D a l i n P., R u s t V.D. 1996. *Towards schooling for the twenty-first century*, London-New York: Cassell.
- K i m Y., R u b e n B.D. 1988. *Intercultural transformation. A system theory*, [w:] *Theories of intercultural communication*, Beverly Hills, CA: Sage, s. 291–321.
- L i t t e r s U. 1995. *Interkulturelle Kommunikation aus fremdsprachendidaktischer Perspektive*, Tübingen: Verlagsort.
- N a i s b i t t J. 1984. *Megatrends. Ten new directions transforming our lives*, London-Sydney.
- P a c h o l c z y k T. 2003. *Об основных положениях формирования интеркультурно-коммуникативной компетенции (с экзemplификацией лингвокультуремы)*, [w:] *„Русистика и современность” – Глоттодидактика 3*. Red. A. Paliński, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 160–166.
- P a c h o l c z y k T. 2006. *Общие и базисные обусловленности межкультурной коммуникации, „Мова”* – Науково-теоретичний часопис з мовознавства, Одеса, № 11, s. 121–126.
- P a c h o l c z y k T. 2007. *Глоттодидактические аспекты кросскультурного образования и коммуникации, „Glottodidactica”* – An International Journal of Applied Linguistics, Poznań, vol. XXXIII, s. 107–116.

- R a s h o l c z y k T. 2009. *В поисках оптимизации кросскультурного общения (теоретические аспекты и прикладные рекомендации)*, [w:] *Русистика на рубеже веков. Юбилейная книга в честь профессора Антони Палиньского*. Ред. З. Чапига, Г. А. Зенталя, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 123–134.
- W o ź n i e w i c z W. 2000. *Лингвокультурологическая компетенция как составляющая глобальной языковой компетенции иноэтнического филолога-русиста*, [w:] *Актуальные вопросы языкового, культуроведческого и лингводидактического образования студентов русистики*. Ред. Я. Генцель, Kraków: Wydawnictwo Naukowe AP, s. 16–22.
- W o ź n i e w i c z W. 2002. *Обусловленности познания культурных артефактов и вопросы межкультурного диалога в польско-восточнославянском языковом пространстве*, „*Studia Rossica Posnaniensia*”, vol. XXX, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, s. 115–124.
- В о р о б ь е в В. В. 1997. *Основы лингвокультурологического описания языка*, [w:] *Лингвокультурологические и лингводидактические основы обучения русскому языку как иностранному*, Москва: Изд-во РУДН, s. 112.
- К а р м и н А. С. 1997. *Основы культурологии*, Санкт-Петербург: Изд-во „Лань”.
- К о л ш а н с к и й Г. В. 1990. *Объективная картина мира в познании и языке*, Москва: Изд-во Наука.
- Краткий словарь когнитивных терминов*. 1996. Авторы сост.: Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Пинкрац и др., Москва: Изд-во Московского государственного университета.
- Л е о н т о в и ч О. А. 2007. *Введение в межкультурную коммуникацию*, Москва: „Высшая школа”.
- Л и х а ч е в Д. С. 1985. *Будущее литературы как предмет изучения*, [w:] *Прошлое – будущему: статьи и очерки*, Ленинград: Изд-во Наука, s. 168–202.
- Национально-культурная специфика речевого поведения*. 1977. Ред. А. А. Леонтьев, Ю. А. Сорокин, Е. Ф. Тарасов, Москва: Изд-во Наука.
- Пороговой уровень. Русский язык*. 1996. Ред. О. Д. Митрофанова, т. I: *Повседневное общение*, Страсбург: Совет Европы Пресс.

